

Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет,
Нови Сад

DOI 10.5937/kultura2066349N

УДК 316.728(497.113)

316.361.11(497.113)

оригиналан научни рад

СОЦИЈАЛНЕ МРЕЖЕ И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ САМОХРАНИХ РОДИТЕЉА

ИЗМЕЂУ СЕЛА И ГРАДА

Сажетак: Традиционална породица је током претходног века преживела крупне промене. Све више је родитеља самаца који, услед различитих разлога, без помоћи другог родитеља одгајају своју децу. У раду се представљају резултати емпиријског истраживања које је урађено на подручју АП Војводине на укупном узорку од 200 самохраних родитеља. При том, пажња је усмерена на анализу друштвеног живота и социјалне мреже једнородитељских породица. Закључује се о усмерености самохраних родитеља на сродничке и пријатељске мреже подршке у свакодневном животу.

Кључне речи: самохрани родитељи, социјалне мреже, културни капитал, друштвени живот.

Уводне напомене¹

У савременим условима живота један од све учесталијих модалитета породице јесу једнородитељске породице. Њихови проблеми и потребе су постали веома актуелан предмет социолошког интересовања у свету последњих неколико деценија, када је нуклеарна породица преживела крупне промене. Једнородитељска породица се више не може посматрати

---

¹ Средства за реализацију истраживања обезбеђена од стране Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије (уговор 451-03-68/2020-14/ 200117).

као реткост будући да само на територији Републике Србије приближно свако пето дете одрасте у породици са једним родитељем.

Главна теоријска схватања о подручју истраживања која су чинила теоријску основу за анализу једнородитељских породица у српском друштву, могу се поделити у две групе:

Прву групу чине ставови и схватања аутора студија рађених у Србији, а то су: ставови о континуитету у концепцији патријархалног материнства и културном обрасцу материнства код Срба²; схватања о ретрадиционализацији породичних односа и трансформацији породице и домаћинства услед друштвене кризе³; ставови о транзицији брака у партнерство⁴; ставови о породицама са једним родитељем на основу истраживања С. Томановић са сарадницима⁵; схватања Весне Милетић-Степановић⁶ о вертикално проширеним породицама у савременом српском друштву и друге студије које је радио пре свега Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду. *Другу групу* чине теорије демографске транзиције, модернизације и глобализације а посебно становишта Ентони Гиденса (Anthony Giddens)⁷, Улриха Бека (Ulrich Beck)⁸ о ризичном друштву и Пјера Бурдијеа (Pierre Bourdieu)⁹ о друштвеној репродукцији, браку, и

-
- 2 Трипковић, Г. (1997) *Материнство-културни образац Срба*, Нови Сад: Матица српска.
  - 3 Milić, A. Transformacija porodice i domaćinstva – zastoj i strategija preživljavanja, u: *Društvena transformacija i strategije društvenih grupa: svakodnevnica Srbije na početku trećeg milenijuma*, (priredila) Milić, A. (2004), Beograd: ISI FF; Milić, A. (2010a) Porodica i izazovi globalne transformacije, U: Milić, A. (prir.) *Vreme porodica*, Beograd: Čigoja; Milić, A. Porodice u klasno-slojnom ključu, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. , Beograd: Čigoja; Milić, A. (2010v) Porodične vrednosne orijentacije – vrednosni raskol, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. (2010b), Beograd: Čigoja; Tomanović, S. (prir.) (2004) *Sociologija detinjstva*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Tomanović, S. i sar. (prir.) (2006) *Društvo u previranju – Sociološke studije nekih aspekata društvene transformacije u Srbiji*, Beograd: ISI FF; Tomanović, S. Socijalni kapital porodica, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. (2010), Beograd: Čigoja.
  - 4 Bobić, M. (2003) *Brak ili/i partnerstvo*, Beograd: ISI FF.
  - 5 Tomanović, S., Ljubičić, M. i Stanojević, D. (2014) *Jednoroditeljske porodice u Srbiji*, Beograd: ISI FF.
  - 6 Miletic-Stepanović, V. (2011) *Proširena porodica u Srbiji*, Beograd: Čigoja.
  - 7 Giddens, A. (1998) *Posledice modernosti*, Beograd: Filip Višnjić; Giddens, A. (2005) *Odbegli svet: kako globalizacija preoblikuje naše živote*, Beograd: Stubovi kulture.
  - 8 Beck, U. (2001) *Rizično društvo: u susret novoj moderni*, Beograd: Filip Višnjić.
  - 9 Burdije, P. (1999) *Nacrt za jednu teoriju prakse*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Bourdieu, P. (2001) *Vladavina muškaraca*, Podgorica: CID / Univerzitet Crne Gore.
-

улози породице у формирању система стечених, али трајно уграђених диспозиција (хабитуса) које намеће друштвено окружење.

Једнородитељске породице могу настати услед развода брака, раставе, ванбрачног рађања или смрти супружника. Управо ова четири модела једнородитељских породица су обухваћена емпиријским истраживањем чији део резултата се анализира у раду. При том, издвојен је онај сегмент истраживања који се односи на друштвени живот и социјалне мреже родитеља – носиоца једнородитељске породице. Такође, пажња је усмерена на релацију село-град будући да су интервјуи урађени са самохраним родитељима како у градским, тако и у сеоским насељима.

Методологија рада

Основу анализе у раду представљају, као што је напоменуто, резултати емпиријског истраживања аутора о једнородитељским породицама у 18 насељених места на подручју АП Војводине. Истраживање је спроведено током 2012. године на пригодном узорку и представља једно од „пионирских” настојања да се овај тип породица у нашој земљи квалитативно истражи. Интервјуи су изведени са укупно 200 самохраних родитеља – носиоца једнородитељске породице: 158 мајки и 42 оца. При том, узорак је обухватио по 100 испитаника који живе у селу, и 100 испитаника чије место пребивалишта је град. Основа разговора је садржала питања операционализована у пет блокова, од којих се један односио управо на друштвени живот и социјалне мреже самохраних родитеља. Почетна претпоставка је била да пријатељске и родбинске мреже представљају важан ослонац самохраним родитељима, независно од типа насеља у коме живе. Сем тога, тип насеља се сматра важном одредницом када је реч о културном животу и коришћењу нових технологија.

Подаци су обрађени у програму *SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)* и *Microsoft Office Excel*. Метод рада је подразумевао примену χ^2 теста, коефицијента контингенције (C), мултиномијалног модела, Крускал – Валисовог и Ман-Витнијевог U теста и коресподентне анализе¹⁰.

---

10 Pallant, J. (2017) *SPSS Priručnik za preživljavanje*, Beograd: Mikro knjiga, str. 211, 225-229, 219-223; Baguley, T. (2012) *Serious Stats, A guide to advanced statistics for the behavioral sciences*, UK: Palgrave Macmillan, p. 687; Greenacre, M. (2007) *Correspondance Analysis in Practice*, USA: Second Edition, Chapman and Hall/CRC.

*Социјалне мреже и друштвени живот:
резултати истраживања*

Друштвени живот у нашем народу је одувек имао епитет породичног друштвеног живота¹¹. Друштвеност уопште, јесте значајан аспект свакодневног живота људи и она се одвија „превасходно кроз облике дружења, али и кроз размену услуга и подршке. Друштвеност има улогу експресивног социјалног капитала, на тај начин што олакшава функционисање појединаца и група у свакодневном животу, као и што им пружа осећај припадања”¹².

Посматрано из социолошке перспективе, може се рећи да смо „бар делимично одређени људима које познајемо, односно везама које успостављамо са другима. Стварањем међусобних веза људи су у могућности да раде удружено на остварењу циљева које не би могли постићи сами, односно које би могли остварити уз изузетан напор. Људи се повезују путем серија мрежа и теже да деле заједничке вредности са осталим члановима мрежа. Уколико се узме да мреже конституишу ресурс, могу се посматрати као оне које формирају специфичан облик капитала”¹³. Особе које су на изврстан начин „неповезане” или социјално искључене можемо сматрати делом и маргинализованим. Људи су некада припадали заједницама које су биле у облику малих хомогених хијерархијски уређених група, такозваних „малих кутија”, у којима су везе између чланова густо испреpletене и засноване у великој мери на просторној блискости, породичним, колегијалним и комшијским везама¹⁴. Данас се људске заједнице састоје од друштвених мрежа, које су, према Велману (Wellman) и Хемпτονу (Hampton), како „локалног тако и глобалног карактера, у којима су везе дифузне, а границе између мрежа пропустљивије са мање израженим хијерархијским структурама него код група. Иако је померање од друштвених група ка друштвеним мрежама почело још у времену пре интернета (шездесетих година прошлог века), интернет

---

11 Livada, S. (1966) Ekonomski i društveni položaj žene u poljoprivredi, *Socijalna politika- mesečnik za socijalno-ekonomska pitanja*, br. 9, godina XXI, Beograd: Rad, str. 926.

12 Tomanović, S. Socijalni kapital porodica, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. (2010), Beograd: Čigoja, str.91.

13 Bilinović, A. i Tripković, G. Teorijske osnove socijalnog kapitala, u: *Analiza socijalnih mreža*, (urednici) Sokolovska, V. i Škorić, M. (2011), Novi Sad: Filozofski fakultet, str. 86.

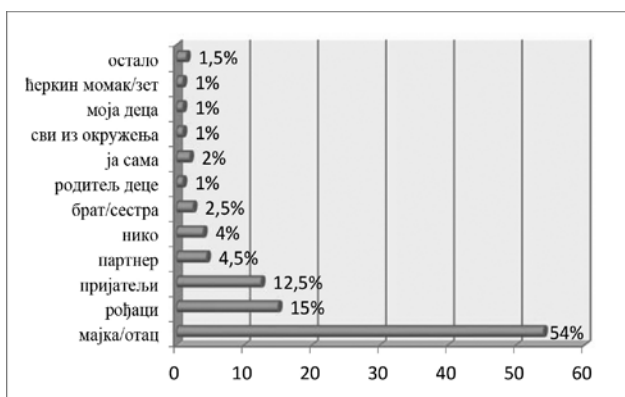
14 Komaromi, B. (2015) Marginalizacija, društvene mreže i elektronska komunikacija: značaj, prednosti i ograničenja elektronskih grupa za podršku, *Agroekonomika*, Vol. 44. br. 68, Novi Sad: Departman za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela, Poljoprivredni fakultet, str. 158.

је у великој мери подржао и убрзао ову промену. Захваљујући пре свега модерним информационим технологијама које омогућује лакшу и бржу комуникацију појединац данас најчешће припада већем броју различитих мрежа¹⁵.

Истраживање које је спровела А. Милић почетком овог миленијума показало је да су породице у нашем друштву у свакодневном животу изразито окренуте ка коришћењу социјалног капитала у лику сродника, кумова, пријатеља, колега са посла или суседа. Сва истраживања су показала да се за подршку појединци обраћају приватном кругу, а не јавном, институционалном сектору¹⁶.

Према резултатима нашег истраживања, највећу подршку самохрани родитељи¹⁷ добијају од својих родитеља (54%). На другом месту су рођаци ти који обезбеђују подршку (15%), а на трећем месту пријатељи (12,5%) (графикон 1). Између варијабли ко даје највећу подршку породици и пола испитаника ($\chi^2 = 8,398$; $p = 0,817$) као и типа насеља ($\chi^2 = 18,464$; $p = 0,141$) нема статистички значајне везе, али је та веза високо статистички значајна и јака ако се узме у обзир модел једнородитељске породице ($\chi^2 = 69,016$; $p = 0,002$; $C=0,507$). Подршку својих родитеља као највећу, најчешће наводе родитељи који никада нису били у браку (71,4%), а најређе обудовели (27,3%).

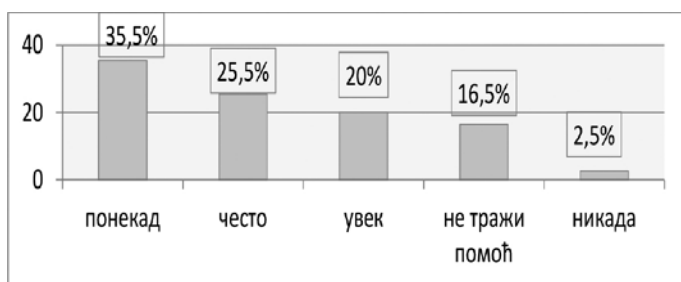
Графикон 1. Особа која породици даје највећу подршку (%)
Извор: Истраживање аутора

15 Исто, стр. 158, 159.

16 Milić, A. (2009) Osvrt na rezultate anketnih istraživanja porodica i domaćinstava u Institutu za sociološka istraživanja u poslednjih dvadeset godina, u: *Porodice u Srbiji danas u komparativnoj perspektivi*, (priredio) Milić, A. i Tomanić, S. (2009), Beograd: ISI FF, str. 17.

17 Испитаници су били следећег брачног статуса: разведени (55,5%), обудовели (27,5%), растављени (6,5%), невенчани (10,5%).

Пријатељске мреже представљају важан аспект свакодневног живота, и један од важних ослонаца у животу сваког човека јесу пријатељи. Ове мреже су мултипликовано значајне код родитеља који сами подижу своју децу. Према резултатима нашег истраживања, када имају неки проблем, готово сваки други испитаник често или увек добија подршку од пријатеља (графикон 2). При том, између добијања пријатељске подршке и релације село-град нема статистички значајне везе ($\chi^2 = 1,675$; $p = 0,795$).

Графикон 2. Подршка пријатеља (%)

Извор: Истраживање аутора

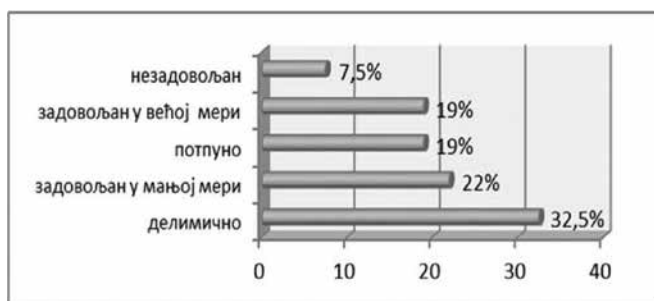
Интервјуисани родитељи се најчешће друже са пријатељима и комшијама (табела 1). Крускал-Валис тест ($KW=7,440$; $p=0,059$) указује да не постоји статистички значајна разлика у учесталости дружења са пријатељима када се пореде испитаници у различитим моделима једнородитељских породица.

Учесталост дружења са	пријатељима	рођацима	комшијама	колегама
често	31,0	20,0	32,0	22,5
повремено	46,5	46,0	31,5	21,5
ретко	20,0	29,0	27,5	7,5
никада	2,5	5,0	9,0	2,5
Укупно	100,0	100,0	100,0	46,0

Табела 1. Учесталост дружења испитаника

Извор: Истраживање аутора

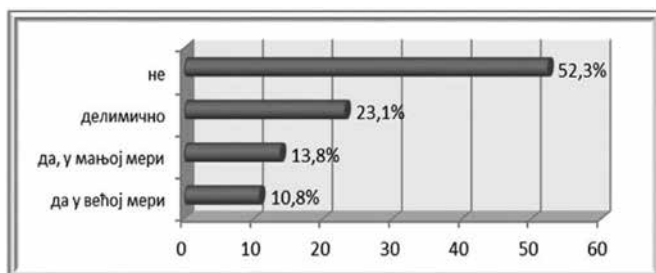
Друштвеним животом своје породице је, у различитом интензитету, задовољна већина испитаника (графикон 3). Приближно сваки пети испитаник је изјавио да је потпуно задовољан (19%). Крускал-Валисов тест ($KW=2,039$; $p=0,564$) указује да не постоји статистички значајна разлика у степену задовољства друштвеним животом породице према моделу једнородитељске породице. Сем тога, Ман-Витнијев U тест је показао да такође нема статистички значајне разлике у степену израженог задовољства/незадовољства према полу испитаника ($U=3235$; $z=-0,257$; $p=0,797$) као ни типу насеља у коме живе ($U=4939,5$; $z=-0,102$; $p=0,919$).

Графикон 3. Степен задовољства друштвеним животом породице (%); Извор: Истраживање аутора

Велика већина испитаника (93%) није члан ниједног удружења. Од укупног узорка, свега 14 испитаника су чланови неког удружења или организације. Највише их је са чланством у хуманитарном удружењу (1,5%) и политичкој партији (1,5%). При том, свега 3 испитаника (1,5%) добија помоћ од удружења чији су члан.

Помоћ од институција, установа и/или удружења самохраних родитеља је тражио сваки трећи испитаник. Ипак, већина (67,5%) испитаника никада није тражила помоћ од саветовалишта, центра за социјални рад или удружења самохраних родитеља. Уз то, показало се да нема статистички значајне везе између ове варијабле и типа насеља у коме испитаници живе ($\chi^2 = 1,304$; $p = 0,521$). Међу испитаницима који су тражили помоћ од компетентних институција или удружења (32,5%), највише је оних који пруженом помоћи нису били задовољни (52,3%). Само 10,8% испитаника је са добијеном помоћи задовољно у већој мери (графикон 4). Они испитаници који су незадовољни искуством које су имали са саветовалиштима, удружењима или центром за социјални рад, своје незадовољство су објаснили тиме што им није одобрена помоћ (61,9%). Сваки пети родитељ је рекао да ове установе нису показале разумевање за њихове проблеме (20,6%).

Графикон 4. Задовољство добијеном помоћи од саветовалишта, центра за социјални рад, и др. (%)

Извор: Истраживање аутора

Културни капитал

Како наводи Д. Коковић, заједно са економским и симболичким капиталом „културни капитал спада у оне ресурсе које чланови друштва користе за одржавање свог целокупног хабитуса. Културни капитал значи укупност представа и знања помоћу којих људи могу лакше да учествују у друштвеном, културном и образовном животу”¹⁸. Посећивање јавних културних догађаја, манифестација, коришћени су као показатељ односа културне потрошње и породичне друштвености. У истраживању које је радио ИСИ ФФ 2010. године, 77,6% испитаника је одговорило да нико у њиховој породици не одлази у позориште. Породице такође не одлазе ни у биоскоп (78,4%). Подаци Еуробарометра за 2007. годину говоре о томе да је у последњих 12 месеци 32% испитаника из ЕУ посетило позориште¹⁹. Према извештају Еуробарометра за 2013. годину, најчешћи облик учешћа у културним активностима је гледање или слушање културног програма на телевизији или радију: 72% Европљана је то учинило најмање једном у последњих дванаест месеци. Следећа најчешћа активност је читање књига (68%). Најмање популарна активност је била балет, плес, перформанс или опера, са само 18% учешћа.

Испитаници у северним европским земљама су највише ангажовани у низу културних активности нпр. 90% испитаника у Шведској, 86% у Холандији и 82% у Данској прочитали су најмање једну књигу у прошлој години. Насупрот томе, јужне и источне земље су често најмање ангажоване у културним активностима: само 51% испитаника у Румунији и 50% у Грчкој је прочитало најмање једну књигу у прошлој години (у поређењу са 68% у ЕУ као целини).

Индекс културне праксе који одражава учешће у низу културних активности показује да земље северне Европе имају највећи проценат „веома високи и високи индекси учешћа, предвођени Шведском (43%), Данском (36%) и Холандијом (34%). Поређења ради, најнижи нивои културног индекса су у Грчкој (5%), Португалу, Кипру (6%), Румунији и Мађарској (обе земље 7%)”²⁰.

---

18 Koković, D. (2009) *Društvo i obrazovni kapital*, Novi Sad: *Mediterran Publishing*, str. 156.

19 Sekulić, N. *Porodični kulturni kapital-kulturna potrošnja i ulaganje u kulturu*, u: *Vreme porodica*, (прir.) Milić, A. (2010), Beograd: Čigoja, str. 105.

20 Cultural access and participation report. Special Eurobarometer 399. EU Commission, 2013, стр. 5. приступљено: 02. јул 2019. [Http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm](http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm)

Према резултатима нашег истраживања, само 14% испитаника је изјавило да посећује биоскоп, позориште или културне манифестације, док је више од половине (52,5%) одговорило да исте не посећује (табела 2).

Да ли посећује	Место становања		Укупно
	Село	Град	
да	9,0	19,0	14,0
не	72,0	33,0	52,5
понекад	19,0	48,0	33,5
Укупно	100,0	100,0	100,0

Табела 2. Место становања и посете биоскопа, позоришта, културних манифестација (%)

Извор: Истраживање аутора

На овом месту се применом модела мултиномијалне регресије хтело видети да ли постоји разлика у посећивању позоришта, биоскопа и културних манифестација према типу насеља у коме испитаници живе, моделу једнородитељске породице, типу домаћинства, да ли имају партнера, образовању, старости и броју деце.

Модел	Критеријум	Тест количника веродостојности		
		χ^2	Степен слободe	p
Слободан члан	381,448			
Коначан модел	261,284	120,164	52	,000

*-2LL=-2 log L

Табела 3.1. Информација о прилагођености модела

На основу резултата у Табели 3.1, може да се закључи да је вредност 2LL критеријума модела који садржи све одабране независно променљиве мања у поређењу са нултим моделом. Како је $\chi^2=120,164$ ($p<0,01$) предвиђање је високо статистички значајно поузданије у поређењу са нултим моделом.

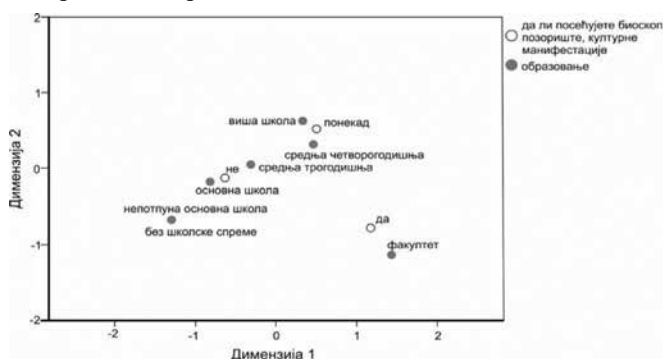
Како Пирсонова статистика која мери прилагођеност модела подацима ($\chi^2=302,970$, $p=0,506$) и статистика одступања ($\chi^2=252,391$, $p=0,986$) нису статистички значајне може да се закључи да је модел добро прилагођен оригиналним подацима, што потврђују Nagelkerke и McFadden-в псеудо R^2 вредности ($R_N^2=0,526$ и $R_{McF}^2=0,307$).

Ефекат	Критеријум прилагођености модела	Тест количника веродостојности		
	G=-2LL редукованог модела	χ^2	Степен слободe	p
Слободан члан	2,613E2	,000	0	.
Тип насеља	288,414	27,130	2	,000
Тип ЈРП	268,586	7,302	6	,294
Тип домаћинства	267,732	6,448	4	,168
Да ли имају партнера	261,843	,559	2	,756
образовање	307,453	46,169	12	,000
старост	272,751	11,467	18	,874
Број деце	267,007	5,723	8	,678

Табела 3.2. Тест количника веродостојности

На основу резултата количника веродостојности (Табела 3.2) може да се закључи да је високо статистички значајан коефицијенат променљиве тип насеља и образовање, док коефицијенти осталих променљивих у моделу мултиномијалне регресије нису статистички значајни.

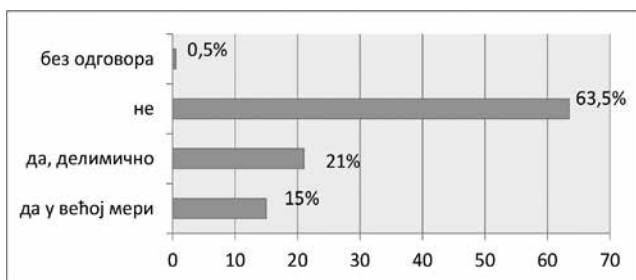
На основу вредности χ^2 теста ($\chi^2=30,609$; $p=0,000$) и израчунате вредности коефицијента контингенције ($C=0,364$) може да се закључи да постоји статистички високо значајна и средње јака зависност посећивања позоришта, биоскопа и културних манифестација с једне, и типа насеља са друге стране. Такође, статистички високо значајна и средње јака зависност ($p=0,000$; $C=0,464$) постоји и између посећивања позоришта и образовања испитаника.

Графикон 5. Одласци у позориште и друго према образовању

Извор: Истраживање аутора

Графичким представљањем повезаности посећивања позоришта, биоскопа и сл. и степена образовања применом коресподентне анализе (графикон 5), може да се уочи тенденција одласака у позориште и на културне манифестације код испитаника са факултетским образовањем, и у мањој мери, односно понекад код оних са вишом школом и средњом четворогодишњом. Како опада ниво образовања тако расте удео оних који не посећују ове установе културе.

Графикон 6. Да ли сматрате да Вам Ваш породични статус представља проблем у проналажењу посла или напредовању у каријери (%); Извор: Истраживање аутора

Већина испитаника (63,5%) не сматра да им статус самохраног родитеља представља проблем у проналажењу посла или напредовању у каријери. Ипак, 36% родитеља је одговорило да им то представља проблем у већој мери или делимично (графикон 6). Укрштањем ове варијабле са моделом једнородитељске породице показује се да нема статистички значајне везе између њих ($\chi^2 = 15,658$; $p = 0,074$), као ни са полом испитаника ($\chi^2 = 7,320$; $p = 0,062$).

Образовање је најбитнији елемент културног капитала, ниво квалификација представља најзначајнији ресурс на тржишту рада, а са собом носи и одређену количину друштвеног престижа²¹. Савремено друштво „обележавају веома интензивне друштвене промене које снажно утичу на улогу, смисао и циљеве образовања”²². Образовање је једна од традиционалних функција породице која је већински прешла на установе и институције, а оно је и чинилац промењеног положаја жена у друштву, и једна од друштвено-културних детерминанти фертилитета. Наиме, у демографији је потврђена правилност да са растом образовања жена и њихове економске активности опада рађање, и да је, у принципу, репродукција већа код жена са мањим ступњем образовања, код жена на селу, издржаваних жена и уопште домаћица. Ширење образовања жена, а посебно високог образовања, подразумева масовно одлагање брака²³ и има значајног утицаја на промене у породици. Образовање се сматра главним чиниоцем модерног друштвеног развоја и „одавно је примећено да нашу културу карактерише прекомерно веровање

21 Tomanović, S., Ljubičić, M. i Stanojević, D. (2014) Jednoroditeljske porodice u Srbiji, Beograd: ISI FF, str. 71.

22 Коковић, Д. (1994) *Социологија образовања*, Нови Сад: Матица српска, стр. 163.

23 Bobić, M. (2007) *Demografija i sociologija – veza ili sinteza*, Beograd: Službeni glasnik, str. 75-77.

у оно што се назива образовањем и васпитањем²⁴. Образовање је важно структурално својство које носи са собом како нематеријалан престиж, тако и материјалне предности те нас је стога занимало колико, и да ли родитељи поред формалних квалификација које су остварили, улажу у своје образовање.

Пол	Да ли сте задовољни својим образовањем		укупно
	да	не	
мушки	42,9	57,1	100,0
женски	53,8	46,2	100,0
укупно	51,5	48,5	100,0

Табела 4. Пол испитаника и задовољство оствареним образовањем (%)

Извор: Истраживање аутора

Својим образовањем је задовољно 51,5% испитаника, док 48,5% није (табела 4.). Нешто чешће су незадовољство изразили очеви (57,1%) него мајке (46,2%), али показало се и да између варијабле задовољства образовањем и пола испитаника нема статистички значајне везе ($\chi^2 = 1,590$; $p = 0,207$), као ни између задовољства оствареним образовањем и типа насеља у ком живе ($\chi^2 = 0,020$; $p = 0,887$).

Највећи проценат испитаника у току протеклих годину дана није похађао никакав курс, течај или студије (83%). Нешто више мајки (19%) него очева (9,5%) је изјавило да су се на неки начин усавршавали у току протеклих годину дана. Између варијабле усавршавања и запослености испитаника постоји статистички значајна веза ($\chi^2 = 7,630$; $p = 0,006$), док коефицијент контингенције показује да је та веза слаба ($C=0,192$). Дакле, три пута чешће су запослени испитаници (23,6%) похађали неки курс или студије у протеклих годину дана, него незапослени (8,9%) (табела 5). Оваква ситуација је присутна стога што запослени често у оквиру свог радног места морају додатно да се усавршавају, те управо институције у којима су запослени шаљу запослене на течајеве и сл. што потврђују и одговори испитаника. Наиме, међу испитаницима који су у току претходних годину дана похађали неки курс или студије највише је оних који су имали обуку на послу (26,5%). Следи затим школа страних језика (26,4%) те курс за рачунаре (17,6%).

---

24 Коковић, Д. нав. дело, стр. 108-109.

Да ли сте запослени	Да ли сте похађали курс, течај или студије у протеклих годину дана		Укупно
запослен	23,6%	76,4%	100,0%
незапослен	8,9%	91,1%	100,0%
укупно	17,0%	83,0%	100,0%

Табела 5. Запосленост испитаника и похађање курсева, течајева или студија у току протеклих годину дана (%)

Извор: Истраживање аутора

Једна од нових технологија која, између осталог, омогућава људима да дођу до многих информација је свакако интернет. Поседовање рачунара у домаћинству и коришћење интернета се могу посматрати и као културни ресурс породице. Истраживање је показало да већина испитаника (63%) користи интернет. Међутим, није занемарљив ни број оних који интернет уопште не користе (37%). Укрштањем варијабли коришћење интернета и пола испитаника показало се да између њих нема статистички значајне везе ($\chi^2 = 2,572$; $p = 0,109$). Међутим, та веза је значајна ако се узме у обзир образовање испитаника ($\chi^2 = 27,738$; $p=0,000$) при чему коефицијент контингенције показује да је она средње јачине ($C=0,349$). Што је, дакле, виши ниво образовања, то је веће учешће оних испитаника који користе интернет. Статистички значајном се показала и веза са типом насеља ($\chi^2 = 6,950$; $p=0,008$) при чему коефицијент контингенције показује да је она слабе јачине ($C=0,183$). Тако интернет користи 72% градских испитаника и 54% самоохраних родитеља који за место боравка имају сеоско насеље. Управо путем интернета и медија највећи број испитаника се информисао о раду удружења самоохраних родитеља. Али, треба имати у виду чињеницу да чак 88% родитеља није информисано о раду ових удружења ни на који начин.

Закључак

На почетку новог миленијума процес индивидуализације је посебно узео маха и ставио потребе појединца у центар промена у сфери интимних односа. У последњем тродеценијском периоду Србија је прошла кроз веома бурне процесе промена, али и доживела дубинске поремећаје чије ће последице бити још дуго присутне у животу становника и њихових породица. У овим транзиционим кретањима када је број „тзв. губитника транзиције премашао далеко број добитника, људи су збијали редове у породици, те је она присилно ојачана, не би ли њени чланови лакше изнели терете који су долазили споља (осиромашење, губитак прихода и посла, мобилизације, egzистенцијални страхови током

бомбардовања и сл.) па све до данас тј. до периода деблоки-ране трансформације после 2000”²⁵.

Наше истраживање је показало да су једнородитељске породице у српском друштву окренуте у свакодневном животу ка коришћењу социјалног капитала у лику родитеља, сродника, пријатеља. Ова окренутост ка приватној сфери нема разлика између села и града. За подршку се самохрани родитељи обраћају приватном кругу, а не јавном, институционалном сектору. Пријатељске и сродничке мреже тако представљају важан аспект свакодневног живота и један од важних ослонаца родитељима. Такође, друштвеним животом своје породице је, у различитом интензитету, задовољна већина самохраних родитеља независно од тога да ли живе у селу или граду. Ипак, тип насеља, као и образовање, очекивано су се показали као битне одреднице када је реч о посећивању културних манифестација и установа, као и коришћењу нових технологија. У том погледу, предност је (и даље) на страни градског становништва.

ЛИТЕРАТУРА:

Baguley, T. (2012) *Serious Stats, A guide to advanced statistics for the behavioral sciences*, UK: Palgrave Macmillan.

Beck, U. (2001) *Rizično društvo: u susret novoj moderni*, Beograd: Filip Višnjić.

Bilinović, A. i Tripković, G. Teorijske osnove socijalnog kapitala, u: *Analiza socijalnih mreža*, (urednici) Sokolovska, V. i Škorić, M. (2011), Novi Sad: Filozofski fakultet.

Bobić, M. (2003) *Brak ili/i partnerstvo*, Beograd: ISI FF.

Bobić, M. (2007) *Demografija i sociologija – veza ili sinteza*, Beograd: Službeni glasnik.

Bobić, M. *Partnerstvo kao porodični podsistem*, u: *Vreme porodica*, (prirednik) Milić, A. (2010), Beograd: Čigoja.

Burdije, P. (1999) *Nacrt za jednu teoriju prakse*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Bourdieu, P. (2001) *Vladavina muškaraca*, Podgorica: CID / Univerzitet Crne Gore.

Giddens, A. (1998) *Posledice modernosti*, Beograd: Filip Višnjić.

Giddens, A. (2005) *Odbegli svet: kako globalizacija preoblikuje naše živote*, Beograd: Stubovi kulture.

Greenacre, M. (2007) *Correspondance Analysis in Practice*, USA: Second Edition, Chapman and Hall/CRC.

---

²⁵ Bobić, M. *Partnerstvo kao porodični podsistem*, u: *Vreme porodica*, (prirednik) Milić, A. (2010), Beograd: Čigoja, str. 122.

Коковић, Д. (1994) *Социологија образовања*, Нови Сад: Матица српска.

Koković, D. (2009) *Društvo i obrazovni kapital*, Novi Sad: *Mediterran Publishing*.

Komaromi, B. (2015) Marginalizacija, društvene mreže i elektronska komunikacija: značaj, prednosti i ograničenja elektronskih grupa za podršku, *Agroekonomika* Vol. 44. br. 68. Novi Sad: Departman za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela, Poljoprivredni fakultet.

Livada, S. (1966) Ekonomski i društveni položaj žene u poljoprivredi, *Socijalna politika- mesečnik za socijalno-ekonomska pitanja* br. 9, godina XXI, Beograd: Rad.

Miletić-Stepanović, V. (2011) *Proširena porodica u Srbiji*, Beograd: Čigoja.

Milić, A. Transformacija porodice i domaćinstva – zastoj i strategija preživljavanja, u: *Društvena transformacija i strategije društvenih grupa: svakodnevnica Srbije na početku trećeg milenijuma*, (priredila) Milić, A. (2004), Beograd: ISI FF.

Milić, A. (2009) Osvrt na rezultate anketnih istraživanja porodica i domaćinstava u Institutu za sociološka istraživanja u poslednjih dvadeset godina, u: *Porodice u Srbiji danas u komparativnoj perspektivi*, (prir.) Milić, A. i Tomanović, S. (2009), Beograd: ISI FF.

Milić, A. Porodica i izazovi globalne transformacije, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. (2010a), Beograd: Čigoja.

Milić, A. Porodice u klasno-slojnom ključu, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. (2010b), Beograd: Čigoja.

Milić, A. Porodične vrednosne orijentacije – vrednosni raskol, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. (2010v), Beograd: Čigoja.

Pallant, J. (2017) *SPSS Priručnik za preživljavanje*, Beograd: Mikro knjiga.

Sekulić, N. (2010) Porodični kulturni kapital-kulturna potrošnja i ulaganje u kulturu, u: Milić, A. (prir.) *Vreme porodica*, Beograd: Čigoja.

Tomanović, S. (prir.) (2004) *Sociologija detinjstva*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Tomanović, S. i sar. (prir.) (2006) *Društvo u previranju – Sociološke studije nekih aspekata društvene transformacije u Srbiji*, Beograd: ISI FF.

Tomanović, S. Socijalni kapital porodica, u: *Vreme porodica*, (prir.) Milić, A. (2010), Beograd: Čigoja.

Tomanović, S., Ljubičić, M. i Stanojević, D. (2014) *Jednoroditeljske porodice u Srbiji*, Beograd: ISI FF.

Трипковић, Г. (1997) *Материнство-културни образац Срба*, Нови Сад: Матица српска.

Cultural access and participation report. Special Eurobarometer 399. EU Commission, 2013:5. приступљено: 02. јул 2019. [Http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm](http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm)

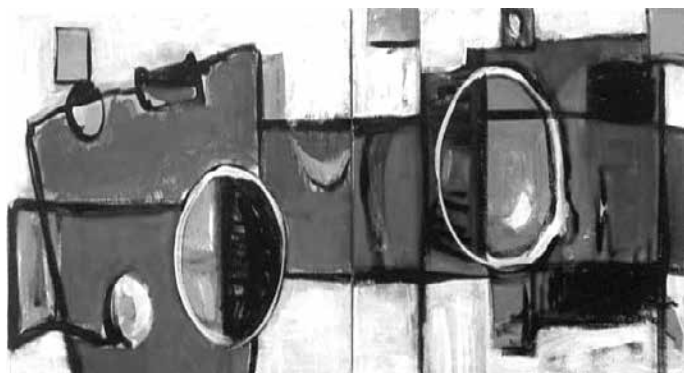
Marina Novakov, Emilija Nikolić Đorić and Dejan Janković
University in Novi Sad, Faculty of Agriculture Novi Sad –
Department for Agricultural Economics and Rural Sociology, Novi Sad

SOCIAL NETWORKS AND SOCIAL LIFE OF SINGLE PARENTS BETWEEN THE RURAL AND THE URBAN

Abstract

Traditional family has undergone major changes over the past century. More and more parents are single parents who, for various reasons, raise their children without help of a co-parent. This paper presents results of an empirical research carried out in the region of Vojvodina on a total sample of 200 single parents. In addition, attention is focused on analysing their social life and the social networks of single-parent families. It concludes with the reliance of single parents on relatives and friendly networks for support in everyday life.

Key words: *single parents, social networks, cultural capital, social life*

Јелена Меркур, *Дијалог између два монокла*,
акрилик на платну, 81×30 цм, 2018.